

A VASVÁRY CSALÁD NYOMÁBAN

Egy mai Vasváry leszármazott időutazása

Bevezetés

Vasváry-Nádor Soma vagyok, 2019. július 30-án leszek 13 éves. A Pécsi Jurisics Utcai Általános Iskola 6. a osztályába járok. Édesanyám dr. Cséry Virág ügyvéd, de jogi végzettsége mellett elvégezte az orvostudományi egyetemet is. Édesapám dr. Vasváry-Nádor Norbert, a Pécsi Tudományi Egyetem Műszaki és Informatikai karán adjunktus. Húgom Vasváry-Nádor Száva 2019. július 1-jén lesz 10 éves. Ő iskolám 3. b osztályos tanulója. Öcsém Vasváry-Nádor Örs 2019. május 25-én lesz 7 éves, ősszel kezdi meg az általános iskolát. Ők a szűk családom.

A dolgozat megírásában apai nagyapám, Dr. Nádor András nyugdíjas állatorvos segített. Családunk történelmének felkutatása, rendszerezése az ő alapos munkájának köszönhető, ezt a kutatást szeretném én is tovább folytatni. Pályamunkám megírására apai nagyapám lakásában, az egyik szoba falán 4 sorban látható fényképek indítottak. Kiskorom óta érdekel a nagyapám képes családfája. Szerettem volna megtudni, kik vannak a képeken. Kik voltak a nagyapám szülei, nagyszülei, dédszülei és ükszülei.

Nagyapám családi képei otthonukban (saját fotó)

Azért tartom fontosnak a családtörténetünk megismerését, mert én is szeretném majd továbbadni azt az utódaimnak úgy, ahogy a nagyapám nekem.

Hipotézis megfogalmazása

Nagyapámat hallgatva azt figyeltem meg, hogy nem csak a család formál bennünket, hanem az a világ is, ami körülvesz minket. Nagyon örülök, hogy ebbe a családba születtem. Megismerhetem családom történetén keresztül a történelem fontos részleteit és érezhetem személyes érintettségemet a történelemben. Nagyapám történetei azonban rámutattak arra, hogy nem

volt ez mindig ilyen egyszerű. A mi családunk életébe beleszólt a történelem, nagyapám generációjára számára inkább volt hátrány e neves család leszármazottjának lenni.

Dr. Vasváry Ferenc (saját fotó)

Munkamódszerem családtörténetünk kutatásakor

A névadó szépapám és a nagyapám, Vasváry György és fia, dr. Vasváry Ferenc, a Pécsi Püspöki Joglyceum, később pedig a Magyar Királyi Erzsébet Tudományi Egyetem¹ Jog és Államtudományi Karának statisztika, nemzetgazdaságtan és számvitel tanára, az egyetem harmadik Pécssett választott rektora – 1927. 09. 1-jén választották meg az egyetem rektorának – kutatták fel a család történetét.

Dr. Vasváry Ferenc a szakágának megfelelően szinte lekönyvelte az életét. Hatalmas iratanyagot hagyott hátra halála után. Azonban ezeknek a családtörténeti és várostörténeti iratoknak nagyrészt a Vasváry villa 1952. évi államosítása után az ávosok megsemmisítették: az ablakon keresztül teherautókra dobálták és elhurcolták, sorsuk azóta ismeretlen. A szkóközi Vasváry-villának² jelentős könyvtára és irattára volt. A megmaradt anyagban is sok fontos családtörténeti, várostörténeti adat maradt meg: feljegyzések, napló, levelek, meghívók, számlák, stb.

¹ Erzsébet Tudományegyetem, hivatalos nevén Pozsonyi Magyar Királyi Erzsébet Tudományegyetem, az 1912: XXXVI. tc. hozta létre. Az 1921: XXV. tc. alapján nyert elhelyezést az egyetem Pécsen, áttelepülése a szerb megszállás miatt késett. Az első tanév csak 1923-ban indult. Pécs lexikon I. (A–M). Főszerk. Romváry Ferenc. Pécs: Pécs Lexikon Kulturális Nonprofit Kft. 2010. 108.

² PAB: Pécsi Akadémiai Bizottság székháza ma a Vasváry-villában, a Jurisics utca 44. szám alatt található. Pécs lexikon II. (N–ZS). Főszerk. Romváry Ferenc. Pécs: Pécs Lexikon Kulturális Nonprofit Kft. 2010. 153.

A Székői villa. Épült 1884-ben

Nagypapám elbeszélése, dr. Vasváry Ferenc feljegyzései és az anyakönyvi adatok szerint én az 1700-as évek elejétől egyenes ágba Pécssett élő család 10. nemzedékének tagja vagyok. 300 éve él a családom Pécssett. Igen érdekes kép alakult ki bennem őseimről. Ahogy átgondoltam, őseim életén keresztül megismerhettem Magyarország, Pécs város társadalmi fejlődését, a polgárság kialakulását a török uralom utáni időszakban.

Történelemórán még nem foglalkoztunk a 18. század utáni eseményekkel, így tanárnóm-mel sokat beszélgettünk arról a történelmi háterről, melynek megismerése pályamunkám megírásához elengedhetetlen volt. Mindazokat a számomra ismeretlen fogalmakat, kifejezéseket, melyekkel a kutatásom során találkoztam, dolgozatom végén megmagyaráztam.

Egy Vasváry leszármazott időutazása

Őseim szinte a török hódoltság megszűnése után megjelentek Pécssett, de nem kizárt az sem, hogy már a török uralom végén. Családom két ága, a Jaksics és Horváth ág már az 1700-as évek elejétől Pécssett élt.

Az őseim neveinek megismeréséből kiderült, hogy családjuk is tükrözi azt a nemzetiségi összetételt, amiből kialakult a mai magyar nemzet, nép. Vannak minden ágon magyarok, egy-

szerű földművesek és honfoglaláskori nemesek. Vannak horvátok Jaksics és Topálovics néven, és dominál a Pécs környékére és a városra jellemző német név.

Őseimre jellemző volt a képzettség, a mesterségek ismerete és magas szintű művelése. A képzettséget gyermekeiknél mind magasabb szintre emelték, és a mesteremberek utódaiból kialakult a polgárság értelmiségi része. Igen fontosnak tartották a tanulást, a képzést. Rendkívül szorgalmasak, kitartóak voltak. Ha kellett nagy erőfeszítések árán, de legyőzték a nehézségeket.

Aschinger Xavér Ferenc (saját fotó)

Erre jó példa nagyapám, dr. Nádor András, akit származása miatt, politikai okból, sikeres felvételi vizsgája ellenére sem vettek fel az Állatorvostudományi Egyetemre. A pécsi Vágóhídon segéd munkásként zsírt sütött napi 16 órában. Újbóli jelentkezésekor sem vették fel helyszükére hivatkozva. Ekkor a nagyapámmal együtt fizikai munkát végző vállalati párt- és szak szervezeti titkár levelet írt az egyetemnek, hogy Nádor elvtárs jó elvtárs, fel lehet venni. Ekkor fellebbezéssel felvételt nyert. Nagyapám nővére, dr. Nádor Györgyi két évig ápolónőként dolgozott, mire felvették. És nem a képzettségeivel volt probléma, mert népköztársasági ösztöndíjjal végezte az egyetemet, és hat szakvizsgával rendelkezik.

Hogy a politika hogyan szólt be a családom életébe, azt dédapám, dr. Nádor Ferenc élettörténete példázza. Ő törvényszéki bíró volt. 1951-ben elbocsátották a bíróság kötelékéből, mivel nem volt hajlandó elítélni adócsalásért egy földművest, akit a kommunista párt kuláknak minősített. Dédapám segéd munkásként folytatta életét.

Egy mulatságos történetről is beszámolhatok. Dédapám, dr. Nádor Ferenc húga, Mária, Pécs város egykori polgármesterének fiához, dr. Majorossy Kálmánhoz³ ment férjhez. Ő a jogi egyetem elvégzése után unokatestvérével, dr. Berecz Károllyal vállalkozásba kezdett. 1948-ban államosították a vállalkozásukat, őket osztályidegennek minősítették, és elvették

³ Dr. Majorossy Imre 1896–1906 között Pécs polgármestere volt. Pécs lexikon I. (A–M). Főszerk. Romváry Ferenc. Pécs: Pécs Lexikon Kulturális Nonprofit Kft. 2010. 481.

Sörház utcai házukat. Állást nem kapott sehol, végül dr. Környei István,⁴ az Idegklinikai tömb igazgatója felvette portásnak a klinikai tömb utcai portájára. A professzor külföldi vendégei aztán lelkesen mesélték Környei professzornak, hogy Magyarországon az egyszerű portások is milyen műveltek és milyen finom úriemberek, mert Majorossy az érkező vendégeket angol, német és francia nyelven fogadta, az ingyencekkel ógörög és latin nyelven is társalgott. Aztán Környei professzor elmesélte a szomorú valóságot, és ekkor a nyugati vendégei kezdték megérteni a kommunizmus lényegét.

Már sokadszor ismétlem, hogy családom minden ágára jellemző volt, hogy igen fontosnak tartották a tanulást. Arra a szülők nem sajnálták a pénzt, hogy gyermekeiket taníttassák. Nagyapám egyik dédapjának, vagyis szépapámnak, Aschinger Xavér Ferencnek a szülei Óbecsén kereskedők voltak. Fiukat előbb a pécsi egyházi gimnáziumba írták be, majd Pécsen elvégezte a joglyceumot. Itt vette feleségül Lammer Ágoston pécsi építési vállalkozó Ida nevű lányát. Lammer Ágostonnak jelentős szerepe volt, mint virilis képviselőnek a pécsi légszeszgyártás megindításában. Aschinger Ferenc a joglyceum elvégzése után ügyész lett. Szorgalmas, törekvő emberként haladt mind feljebb a ranglétrán, szakmai élete végén Pozsony város és kerület királyi főügyészeként ment nyugdíjba a cseh megszállás után, 1918-ban.

Kölgyesy Endre (saját fotó)

Ükapám, nagyapám anyai nagyapja, Kölgyesy Endre, a lakócsai postamester fia volt. A pécsi egyházi gimnázium elvégzése után ő is a joglyceumot végezte el, és a Magyar Királyi Kúria tanácsvezető bírójaként ment nyugdíjba. Nagyapám apai nagyapja, nekem dédapám, Nádor Lajos édesapja Dályokon volt szücsmester, majd uradalmi földbérlő. Ők is a családunk életében fontos szerepet játszó egyházi gimnáziumba írták be Lajos fiukat, aki először papnak készült, majd váltott, és ő is a joglyceumot végezte el.

Édesanyja horvát származású volt, Topálovics Anna, így ükapám három nyelvű volt, mert németül, horvátul és magyarul beszélt. Joglyceumi hallgató korában a bíróságok hiteles

⁴ Dr. Környey István 1901-től 1988-ig élt, orvos, neuropatológus, idegsebész volt. 1947–1972 között a pécsi egyetemi ideg- és elmegyógyászati klinika igazgatója volt. Pécs lexikon I. (A–M). Főszerk. Romváry Ferenc. Pécs: Pécs Lexikon Kulturális Nonprofit Kft. 2010. 428.

szerb–horvát tolmácsa volt, mert Pécsen és a környékén élő délszláv lakosság nem beszélt magyarul. Űkapám a városházán dolgozott, az Árvaszék elnökeként ment nyugdíjba, de ő volt a városháza szerb–horvát tolmácsa, községi bírása.

Édesanyám családjából is tudok példát hozni. Anyai nagyapám, dr. Cséry Kontot evangélikus lelkész édesapja miatt nem vették fel a jogi egyetemre. Röntgenasszisztensként dolgozott, munka mellett végezte el a jogi egyetemet és lett végül kiváló ügyvéd.

Őseim kezdetben szakmájuk mesterei voltak. Eredményes szakmai munkájukat bizonyítja az is, hogy magas áron tudtak házakat vásárolni Pécsen, a város fő utcájában, a mai Király utcában. Így az akkori Fő utca 6-os számú házat, jelenleg a mai Király utca 6-os számú házat, 1822-ben Berecz Máté takács 13.000 forintért vásárolta meg. A Fő utca 22-es számú házat 1859-ben Rűffer József aranyműves 9000 forintért vásárolta meg. A Bonyhádról Pécsre költöző Traiber János 1828-ban vásárolta meg az utca egyik legszebb házat, az úgynevezett „Hattyú házat”⁵.

Vasváry György családjával. Király utca 19. Épült 1884

Aztán feltűnnek a gyógyszerészek, orvosok, teológiai tanár, püspök, kúriai bírós, kúriai ügyész, egyetemi tanárok, jogászok, különböző rangú megyei tisztségviselők. Kialakul a család értelmiségi része. Ma már a családban szinte kötelező a doktori cím elérése, az orvos, jogász, gyógyszerész, állatorvos mellett a család műszaki és művészi karokon végzett tagjai is doktoráltak.

Őseimnek fontos szerepük volt a város életében. Nemcsak a város felépítésében, hanem a benépesítésében is. Űszüleimnek, Krautzak Jakabnak és Horváth Magdolnának 12, Traiber Jánosnak és Kühnel Margitnak 14, Berecz Máténak és Jaksics Ágnesnek pedig 8 gyermeke volt. Ez a nagyszámú gyermek felnőve házassodott, férjhez ment, megnősült. Érdekes, hogy a tímárok általában tímárcsaládból választottak párt és folytatták a mesterséget.

Úgy alakult, hogy a Krautzakokon keresztül majdnem az összes tímárral családi kapcsolatba került a család. A házasságok révén lassan terjeszkedő családunk átszötte a város lakosságát. Érdekesként említette nagyapám, hogy unokabátyjával, ifjabb dr. Majorossy Kálmánnal, a Semmelweis Orvostudományi Egyetem Anatómiai, Szövet- és Fejlődéstani Intézet

⁵ Hattyú ház a Király utca 15 szám alatt található. Faragott kapu visz az udvarba. Hármasan tagolt attikában jól látható a „Hattyú” felirat. Pécs lexikon I. (A–M). Főszerk. Romváry Ferenc. Pécs: Pécs Lexikon Kulturális Non-profit Kft. 2010. 395.

professzorával való rokoni viszonyát 7 féle úton tudja levezetni. A 19. században majdnem fél Pécs lakosságával rokonságban állt a család.

Ha már házasságokról van szó, megemlítem, hogy szépapám, Vasváry György fia, dr. Vasváry Ferenc egy nagyon érdekes házasságot akadályozott meg. Napóleon híres-hírhedt rendőrminiszterének, Fouche grófnak az unokája megkérte Vasváry Dóra kezét, de a családfő, dr. Vasváry Ferenc nem egyezett bele húga házasságkötésébe. Nem tudni, hogy ez szerencsés döntés volt-e, mert Vasváry Dóra később nem ment férjhez, a francia gróf nem került be a családba, így most nincsenek francia grófi rokonaim.

Egy kis intim pletyka a családról, egyúttal érdekes adalék a pécsi katonaság történetéhez. Dr. Vasváry Ferenc sem nősült meg. Döntését azzal indokolta, hogyha ő bárkit elvenne, másik száz család sértődne meg. Jó parti volt, sok családjánya számított rá, hogy elveszi feleségül a lányát. Hiába. Nősülés helyett vállalta a családban született valamennyi gyermek keresztapátságát.

Hogy milyen igaza volt dr. Vasváry Ferencnek, bizonyítja a család esete Zsolnay Terézzel.⁶ Szépapám halála után 8 évvel megkezdett emlékirataiban durván támadta szépapámat és fiát, dr. Vasváry Ferencet. Ez az írás lett a forrása azoknak a megjelent emlékezőeknek, amelyekben gúnyolják szépapámat. Apai ükanyám elmondása szerint a támadás háttérében Zsolnay Teréz sértettsége állt.

Szépapám különleges ember volt. Megelőzte korát, meg merte valósítani álmát, és ezt a város lakossága nem tudta befogadni. Mind a mai napig negatív tartalmú írások jelennek meg róla, pedig vagyont feláldozva 3 gyönyörű házat hagyott az utókorra Pécsen.

Vasváry György és neje Ruffer Mária

Vasváry György 1841. 02. 1-jén született Pécsen. Édesapja, Traiber Lipót fiatalon, 37 éves korában 1850. 01. 18-án meghalt. Az 1848/49-es szabadságharcban nemzetőrként szolgált. Télvíz idején örségben állt a Siklósra vezető úton, megfázott, megbetegedett és már nem gyógyult meg. Életét adta a hazáért, a szabadságharc ismeretlen hőse ő. Emléke fennmaradt a családban, ükanyám közvetítésével jutott el nagyapámhoz. 9 éves volt ekkor szépapám, Vasváry György. A családi üzletet édesanyja, Berec Ágnes vezette. Amikor szépapám betöltötte a 15. évét, beszállt az üzletbe és felnőttként dolgozott. 18 évesen átvette az üzlet irányí-

⁶ Zsolnay Teréz (Mattyasovszky Jakabné) 1854-től 1944-ig élt. Zsolnay Vilmos lánya 1922-től közel két évtizeden keresztül írta a család és a gyár krónikáját. Pécs lexikon II. (N-ZS). Főszerk. Romváry Ferenc. Pécs: Pécs Lexikon Kulturális Nonprofit Kft. 2010. 433.

tását. 1863. 11. 20-án meghalt az édesanyja, 1871-ben megnősült. Elvette a Fő utca (Király utca) 22. szám alatt, a szemközti házban lakó ékszerész, aranyműves, ötvös Ruffer József Mária nevű lányát. 1872-ben megszületett első gyermekük, Ferenc, a későbbi professzor. Majd sorban születtek a gyermekek: Vilma 1874-ben, Irma 1875-ben, György 1878-ban, Flóra 1879-ben és Dóra 1882-ben.

Ükanyám, Vasváry Flóra és férje, Nádor Lajos

Vasváry György tehetséges kereskedő volt, bár az elemi iskola mellett csak kereskedelmi iskolát végzett. Az üzletet folyamatosan fejlesztette, jelentős vagyonra tett szert. Ahogy már említettem, megelőzte korát. Sokat utazott, különösen kedvelte Észak-Itáliát. Egyik olaszországi útjukról naplójában dr. Vasváry Ferenc is beszámol. Az 1884-es útra 12 éves Ferenc fiát is elvitte, Triesztet, Velencét és a közbeeső településeket nézték meg igen részletesen. Nagyapám birtokában van a Miramare kastélyban az út során vásárolt, kastélyt bemutató korabeli kiadvány. A muranói ólomkristályüveg-gyárak meglátogatás során dönthettek a Vasváry-villában (PAB Székház) felszerelt és ma is ott látható ólomüveg-kristálycsillár megvételéről. Nagyon tetszettek szépapámnak az olasz paloták. Az volt az álma, hogy ő is ilyenben fog élni. Álma megvalósítását felesége szüleinek halála után kezdte meg. Ruffer József 1876. 01. 05-én, felesége, Zenner Sarolta 1876. 03. 24-én halt meg. Az örökség és saját vagyona egyesítésével olyan tőke állt rendelkezésére, mellyel belevághatott terve megvalósításába. Végül kissé túl is lőtt célján, mert mindjárt 3 olasz stílusú épületet építtetett. Először a Király utca 19. szám alatti épület átépítésébe kezdett bele. Az olasz palotát Zsolnay terakotta díszekkel és a család címerével díszítette. A ház különleges dísze volt az üzletben árult valamennyi terméket bemutató öntöttvas portál. A házról készült korabeli fényképeken ez látható, később Zsolnay kerámia díszekre cserélte, és eladta. Jelenleg a szegedi Alabárdos étterem falán látható, az új tulajdonos azonban nem szereti, ezért letakarta.

Király utca 19. öntöttvas homlokzati elemei a szegedi étteremben. (saját fotó)

A szkókói és makári szőlők megvásárlása után pedig a szkókói Vaváry-villa és a makári toszkán villa építésébe kezdett. Mindhárom épületet a legapróbb részletekre is kiterjedő figyelmességgel építtette meg. Abban is megelőzte a korát és mutatja modern gondolkodását, hogy mind a három épületbe vízöblítéses angol WC-t szereltetett be. Nagypám, dr. Nádor András virágoskertjében virágtartóként áll 2 db kiszerelt festett terrakotta WC-kagyló, amelyekben nyáron virágok nyílnak. Jól látható rajtuk a Zsolnay-jelzés.

Makári Vasváry telep. Épült 1884-ben. (saját fotó)

Szépapám német anyanyelvén kívül jól beszélt magyarul, horvátul és a kereskedelem nyelvén, franciául. A Zsolnay kerámiákon kívül sok mindent gyűjtött. Különböző hangszereket például. Több hangszeren játszott is. A gyerekei is mind megtanultak zongorázni. Modern gondolkodására jellemző, hogy gyermekei sportoltak is. A lányoknak meg kellett tanulni úszni, korcsolyázni és táncolni. Évente több táncos mulatságon vettek részt. Dr. Vasváry Ferenc naplójában részletesen beszámol ezekről a mulatságokról, a résztvevőkről, a táncokról.

Szókói villa interiőr

Dr. Vasváry Ferenc a pécsi Porges⁷-féle kereskedelmi középiskolában tanult. Kiváló tanárok tanítottak ott, pl. dr. Mihálffy Ernő, aki előbb joglyceumi tanár, majd az 1923-ban a Pozsonyból Pécsre helyezett Magyar Királyi Erzsébet Tudományegyetem első rektora és a pénzügyi jog professzora lett. Sikabonyi Angyal Pál előbb a joglyceum tanára lett, majd a budapesti jogtudományi egyetem büntetőjogi professzora, Corvin-láncos akadémikus, felsőházi tag. És végül dr. Vasváry Ferenc professzor. Vasváry György azért vásárolt sok Zsolnay dísz tárgyat, mert a szókói villában egy kiállítást szeretett volna nyitni üzleti célokból. Gyűjtött alt-wien porcelánokat, angol porcelánokat, kitömött madarakat, fémtárgyakat és könyveket. Érdekességként írom le, hogy egy fém szivarozó asztal fémtála megegyezik a wimbledoni teniszbajnokság női győztesének átadott ezüsttállal, ami hamarabb családunk birtokában volt, mint e rangos verseny kezdete.

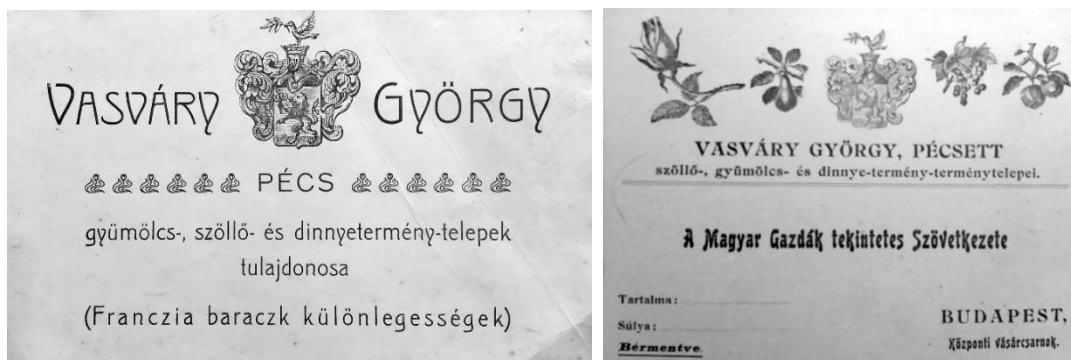
Király utca 19. interiőr

Végül 1895-ben nyitotta meg a kiállítást, mely egy ugyanebben az évben kiadott Pécsi útmutató c. kiadvány szerint előzetes bejelentkezés nélkül megtekinthető volt.

⁷ Porges-féle magán kereskedelmi középtanoda: Porges Ede magániskolaként alapította 1875-ben a három évfolyamos középiskolát. Pécs lexikon II. (N-ZS). Főszerk. Romváry Ferenc. Pécs: Pécs Lexikon Kulturális Nonprofit Kft. 2010. 142.

A makári és szkókói villákat a lakosság furcsán fogadta és mind a mai napig nem tudja kezelni. Akkor, és ma is durván támadják, butaságból, irigységből. Legendák, furcsa történetek születtek. A három olasz épület létrejöttét nem tudták megemésztetni, földönkívüli erők közreműködését gyanították. Az ördöggel cimboráló Vasváry – mondták. Ennek volt némi tárgyi alapja, ugyanis a szkókói villa utcai kapuját egy ördögöt formáló automata nyitotta. Volt humora! Mi kell az embereknek? Már az automata is ördögi szerkezet volt, hát még ott volt az ördög alakja, amely működtette ezt az ördögi szerkezetet.

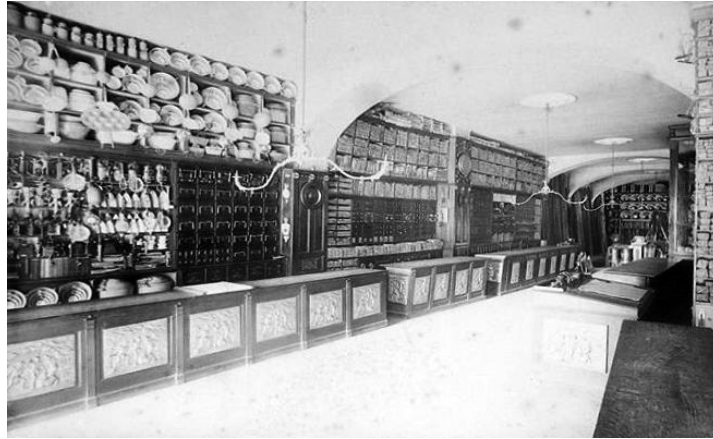
Dr. Vasváry Ferenc többször lejegyezi, hogy a család tagjait úton-útfélen megkérdezik, hogy igaz-e, hogy a villában szellemek laknak. Űkanyám elmondta nagyapámnak, hogy a szellemkérdés abból adódott, hogy nyáron a család kiköltözött a villába, nyitott ablakoknál a szellő mozgatta a függönyöket, a család tagjai gyertyával világítottak. Mivel nem volt se villany, se gáz, égő gyertyákkal közlekedtek a szobákban. A függönyök mozgása és a gyertyás háttérvilágítás kísértetiessé tették az ott lakók mozgását. Egy kis fantázia, és már vannak is szellemek. Megelőzte korát szépapám. Az ördögi vaskarók a modern szőlőművelés műszaki feltételei voltak. Szépapám ezekkel a vaskarókkal teremtette meg a filoxéra járvány után a modern szőlőtermesztés tám-rendszerét. Másrészt kereskedő volt, ezért saját szőlőjében mutatta be, reklámozta a vaskarók alkalmazásának jelentőségét. A megszokottnál való változtatást az emberek nehezen vagy egyáltalán nem fogadtak el és támadták. Modern gondolkodására volt jellemző, hogy mind a szkókói, mind a makári szőlőben a vincelléreknek teheneket kellett tartaniuk. A tehének trágyájával biztosították az ültetvények tápanyag ellátását. Érdekes hagyatékok azok a díszes kartonlapok, amelyekkel jelezték, hogy a szőlő, őszibarack, dinnye szépapám szőlőjéből származnak, és amelyeket minden láda gyümölcsben el kellett helyezni. Ez azt jelzi, hogy nem a mai kor találmánya a „from field to table” – eredet igazolási rendszer, az már az 1800-as évek végén is működött.

Termény kártyák (saját fotók)

Élvezettel írják le a jelenkor szerzői, akik nem alkottak semmit, hogy szépapám tönkrement. Ez így nem igaz! Az igaz, hogy a három épület megépítéséhez jelentős hitelt vett fel, ami pénzhányt idézett elő az üzlet forgótökéjében, így nem tudta az üzletét a korábbi megszokott, jelentős nyereséggel működtetni. Ezt a kérdést a kiváló gazdasági szakember dr. Vasváry Ferenc professzor rendezte, aki gróf Zichy Mihálynak, dr. Virág Ferenc⁸ megyéspüspöknek és gróf Bethlen István miniszterelnöknek volt gazdasági tanácsadója.

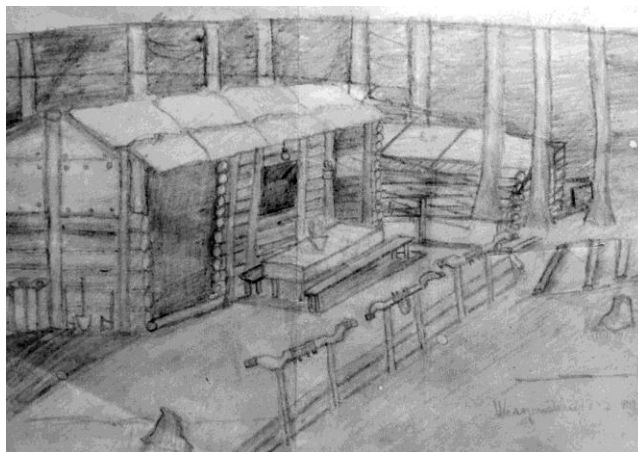
⁸ Virág Ferenc 1869-től 1958-ig élt, Pécs 79. püspöke. Pécs lexikon II. (N-ZS). Főszerk. Romváry Ferenc. Pécs: Pécs Lexikon Kulturális Nonprofit Kft. 2010. 392.

Király utca 19. szám alatti vaskereskedés

Ő bezárja a forgótöke hiányos üzletet. Eladja a berendezést, és bérbe adja az üzletet, miután 1901. 01. 9-én átveszi a családi vagyont édesapjától. A lakás bérbeadás, az üzleti bérleti díj és a joglyceumi tanári fizetés és egyéb megbízásaiból eredő jövedelem bőven biztosítja a hitelek visszafizetését és a maga szintű megélhetés költségeit. Dr. Vasváry Ferenc néhány évvel később visszavásárolja Schönwald Imre ötvös és órástól a szépapám által neki eladott családi értéktárgyakat. Szépapám 1905. 06. 6-án halt meg urémiában.

Pályázatom anyaggyűjtése során egy érdekes rajzra bukkantam. Nagyapám családjával, sok más pécsi lakoshoz hasonlóan, a front közeledtével, 1944 októberében elmenekült a városból. Dédapám, dr. Nádor Ferenc tartalékos tüzér főhadnagy ütegével egészen a Villach melletti ausztriai Weisensteinig vonult vissza. Ott angol–amerikai hadifogságba kerültek, Dr. Vasváry Ferenc, aki szintén jelen volt, lerajzolta azt a barakkot, amelyben az ittlévők éltek a táborban.

A weisensteini barakk rajza. (saját fotó)

És, hogy senki ne irigykedjen a nagy családi vagyon miatt, leírom, hogy mi lett a sorsa. 1952. 01. 15-én meghalt dr. Vasváry Ferenc. A család örökölte a vagyont, de nem tudta birtokba venni, mert az 1952. évi 4. számú törvényerejű rendelettel az állam állami tulajdonba veszi a magyar történelmi polgárság ingatlan tulajdonát. Már ez is igen tisztességtelen dolog volt, de tetézték azzal, hogy egy pénzügyminiszteri rendelettel előírták, hogy a folyamatban

lévő örökösödési és egyéb ingatlan szerzési illetéket az új tulajdonosoknak be kellett volna fizetni az államnak, anélkül, hogy tulajdonukat birtokba vehették volna. Ezért sok polgárhoz hasonlóan ükanyám, Nádor Lajosné Vasváry Flóra és testvérei „önként” felajánlották az ingatlant az államnak.

Ükanyám, Nádor Lajosné Vasváry Flóra az 1966. 06. 2-án bekövetkezett halála előtt végrendekezett az állami birtokban lévő családi vagyronról, mert mint született polgár hitt a magántulajdon szentségében, és hogy jön egy olyan korszak, amelyben a történelmi polgárság visszakapja az elbitorolt magántulajdonát. De nem jött, helyette Rákosi Mátyás utasítását végrehajtva, az 1952. évi 4. számú törvényerejű rendelet 10 §-1. bekezdésében előírt végrehajtási utasításként a korlátozott kárpótlási törvény. Hogy milyen korlátozott volt ez a kárpótlás, azt jelzi, hogy nagyapám dr. Nádor András négy nagy értékű, több százmilliós ingatlanért 31 ezer forintnyi kárpótlási jegyet kapott, amelynek forgalmi értéke 6 ezer forint volt.

Tehát a székelyi villáért 1500 forintot kapott a nagyapám. Erre mondja a nagyapám, hogy jó üzletet csinált, mert túlfizette az állam. Ezzel lett egy történelmi család, a magyar történelmi polgárság vagyonából kisemmizve.

Összegzés

Családtörténetünk kiváló emberek élettörténetének sora, hanyattatások, kudarcok, sikerek. Számos részlet ragadta meg a képzeletemet a szinte kimeríthetetlen családi „adatbázisból.” Hipotézisem, miszerint a történelem nagyban alakította családom életét, bizonyítást nyert.

Egyik ősöm Traiber Lipót az 1848/49-es forradalom idején veszítette életét.

Szépapám, Aschinger Ferenc Trianon után, amikor Pozsony lett Csehszlovákián belül Szlovákia fővárosa, nyugdíjba vonult.

Nagyapám családja 1944-ben, a front közeledtével menekülni kényszerült és fogságba került.

Dédapámat, mindkét nagyapámat, apai nagyapám húgát és más családtagokat is osztályidegennek minősítettek az 1940-es évek végétől 1962-ig érvényben lévő gyakorlat szerint. Osztályidegenek lettek származásuk miatt, mivel családjuk „a vagyonából élt”, és korábban egyházi vagy magasabb állami funkciót betöltő személyek is voltak közöttük. Nem tölthettek be bizonyos munkaköröket, vezető beosztásokat, kizárták őket a továbbtanulásból.

Az államosítás is nagyban érintette családom életét, a magántulajdonokban lévő vagyontárgyakat, házakat elveszítették. A rendszerváltás során a magyar állam kárpótolni próbálta az áldozatokat, nem sikerült azonban megfelelő erkölcsi és anyagi elégtételt adnia.

Papával értékmentés közben a Makárban. (saját fotó)

Terveim

Nagyapám elbeszélésein keresztül feltárult előttem egy-egy korszak, amiről még nagyon kevés ismerettel rendelkezem. Hatalmas mennyiségű kutatási anyag áll rendelkezésemre. Tervem a családtörténetünkben való elmélyedés. Családunk egyik legérdekesebb tagja a kissé különc, de kitűnő üzletember, Vasváry György életpályájának bemutatására szívesen vállalkoznék majd a jövőben. Édesapám segítségével a Vasváry-villák történetét, praktikus építészeti megoldásait, rejtett kincseit is megismertetném a nagyközönséggel. Sok információra bukkantam arra vonatkozóan is, milyen volt a Vasváry családban gyermeknek lenni.

Vasváry-Nádor Soma

Források

<http://leveltar.pte.hu/content/61-eve-hunyt-el-vasvary-ferenc> (Utolsó letöltés: 2019.02.19.)

<https://www.pecsiujsg.hu/pecs/hir/helyi-hireink/vasvary-leszarmazottjakent-mutatta-be-a-vasvary-hazat-pecsett-nador-andras> (Utolsó letöltés: 2019.02.09.)

Vargha Károly – Rónai Béla – Muszty László (szerk.): *Rejtett kincsek nyomában, Baranyai népmondagyűjtemény*. Pécs, Pannónia könyvek, 1971.

Vasváry Ferenc: *Naplóm a szentháromság nevében!* Szerk. Balogh Ágnes – Márfi Attila – Schweitzer Gábor. Pécs, IDResearch Kft./Publikon Kiadó, 2013.

Szómagyarázat

Alt-wien: bécsi porcelán a 18. században

Ávósok: az Államvédelmi Hatóság ügynökei 1948–56 között

Corvin-lánc: magyar állami kitüntetés a tudomány és kultúra területén

Dályok: a horvátországi Baranyához tartozó település (Duboševica)

Filoxéra: szőlőgyökértetű, kártevő

From field to table: a feldolgozástól a tálalásig

Kárpótlás: anyagi elégtétel az államosított magántulajdon után

Kulák: jómódú parasztember

Lakócsa: Somogy megyei község

MDP: Magyar Dolgozók Pártja (1948–56)

Nemzetőr: nem hivatásos, de harcolni köteles polgári katona

Osztályidegen: kommunista rendszerekben használt társadalmi megkülönböztetés

Óbecse: vajdasági város Szerbiában

Párttitkár: kommunista szervezet vezetője

Szakszervezeti titkár: munkások érdekeit szolgáló egyesülés képviselője

Tímár: bőrök kikészítésével és cserzésével foglalkozó mesterember

Urémia: vesebetegség

Vincellér: szőlőműveléssel, gondozással foglalkozó alkalmazott

Virilis képviselő: egy város legtöbb adót fizető polgáraiból álló testület tagja

Köszönetnyilvánítás

Szeretném megköszönni felkészítő tanáromnak, Fenyősi Erika néninek az áldozatos munkáját és kitüntető figyelmét, amit dolgozatom elkészítéséhez nyújtott.

Szeretném megköszönni iskolámnak, a Pécsi Jurisics Utcai Általános Iskolának azt a bizalmat, hogy én képviselhetem őket a Kutató Gyerekek Tudományos Konferenciáján.

Szeretném megköszönni Édesapámnak, Dr. Vasváry-Nádor Norbertnek, hogy pályamunkám elkészítésére ösztönzött, a képi források elkészítésében és szerkesztésében a segítségemre volt.

Nem utolsó sorban szeretném megköszönni Nagypapámnak, Dr. Nádor Andrásnak a sok-sok családi történetet.

(Felkészítő tanár: Fenyősi Erika, Pécsi Jurisics Utcai Általános Iskola, 2019)